

Nota inzake de kernenergie

(Opwekking van elektriciteit door middel van kernenergie)

Nota inzake de opleiding op het gebied van de atoomenergie

(Rijksbegroting voor 1958, **5300**, hoofdstuk VI, nr. 16)

Regelen met betrekking tot de vrijmaking van kernenergie en de aanwending van radioactieve stoffen en ioniserende stralen uitzendende toestellen

(Kernenergiewet)

VOORLOPIG VERSLAG ¹⁾

Nr. 6

(De vroegere stukken betreffende nr. **4727** zijn gedrukt in de zittingen 1956—1957, 1957—1958, 1958—1959 en 1959—1960 en die betreffende nr. **5861** in de zitting 1959—1960)

ALGEMEEN

De vaste Commissie voor de Kernenergie was van oordeel, dat de schriftelijke voorbereiding van de ontwerp-Kernenergiewet (**5861**), van de aanvullende nota inzake de kernenergie (**4727** nr. 5) en van de nota inzake de opleiding op het gebied van de atoomenergie (**5300** hoofdstuk VI, nr. 16) gezamenlijk kan en dient plaats te vinden. Daarbij moge de commissie voorts verwijzen naar de reeds gewisselde stukken naar aanleiding van de nota inzake de kernenergie van 3 juli 1957, nrs. 1, 2, 3, 4.

Inleiding

Algemeen sprak men zijn erkentelijkheid uit over het feit, dat de Minister van Economische Zaken op 4 juli 1960 een aanvullende nota bij de Kamer heeft ingediend. Daarin geeft de Minister een noodzakelijke nadere beschouwing over de huidige stand van zaken op het gebied van de nucleaire toepassingen, waarbij hij het regeringsstandpunt weergeeft, voor zover dit zijn eigen beleid raakt.

Hiermede is echter, naar de mening van vele leden, opnieuw de onbevredigende situatie ontstaan, welke reeds in het voorlopig verslag over de kernenergienota werd gesignaleerd, nl. toen werd geconstateerd, dat de kernenergienota slechts door één Minister, nl. die van Economische Zaken, was ondertekend, terwijl het hier een samenhangende materie betreft, welke verschillende departementen raakt en welke niet in geïsoleerde gedeelten te behandelen is. Toen het voorlopig verslag het gehele gebied van de nucleaire toepassingen aan de orde stelde, verscheen de memorie van antwoord, welke door de vier het meest daarbij betrokken ministers was ondertekend. Waarom, zo vroegen deze leden, is de aanvullende nota nu weer alleen door de Minister van Economische Zaken ondertekend? Het toevallige feit, dat thans bij de behandeling van de ontwerp-Kernenergiewet opnieuw het gehele gebied van de nucleaire toepassingen aan de orde wordt gesteld en dus de memorie van antwoord evenals de memorie van toelichting door alle betrokken Ministers zal worden ondertekend, doet aan de hiervóór gesignaleerde onbevredigende situatie niets af, zo meenden deze leden.

Deze vele leden betreurden, dat de kernenergienota (stuk nr. **4727**) nog steeds niet parlementair is behandeld. Deze nota werd op 3 juli 1957 — nu meer dan 3 jaar geleden — aan de Kamer aangeboden door de toenmalige Minister van Economische Zaken. Op 18 februari 1958 bracht de vaste Commissie voor Kernenergie haar voorlopig verslag uit. Op 11 november 1958 verscheen de memorie van antwoord, ditmaal ondertekend door de Ministers van Economische Zaken, van Buitenlandse Zaken, van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Sociale Zaken en Volksgezondheid.

Hoewel deze leden erkenden, dat er verschillende redenen zijn op te geven voor deze betreuwenswaardige gang van zaken, en zij zich bewust waren, dat vanaf 11 november 1958 de nota op behandeling bij de Kamer heeft liggen wachten, meenden zij, dat deze wijze van behandeling van deze toch belangrijke vraagstukken meer of minder symptomatisch is voor de wijze,

¹⁾ Voor zover betreft stuk nr. 4727 is dit een nader voorlopig verslag.

waarop de nucleaire vraagstukken in Nederland, in het bijzonder door de Overheid, worden behandeld.

Teruggrijpende naar de oorspronkelijke nota van 3 juli 1957, constateerden verschillende leden met de toenmalige Regering, dat het vraagstuk van de praktische toepassing van de kernenergie thans onder ogen dient te worden gezien. Het is zeer zeker tijd, dat wordt stilgestaan bij de vraagstukken, welke zich voor Nederland op dit gebied voordoen. Deze constatering wordt — hoezeer in het licht van de gewijzigde omstandigheden de visie op nagenoeg alle punten van de uitvoeringswijze en van uitvoeringsmogelijkheden wijziging heeft ondergaan — bevestigd door de aanvullende nota.

Ook de leden, hier aan het woord, betreurden de trage gang van zaken ten aanzien van de behandeling van de onderhavige materie. De oorspronkelijke nota en de gewisselde stukken hebben veel aan actualiteit verloren en een aanvullende nota is dan ook onontbeerlijk gebleken. Deze leden meenden, dat thans over de kernenergie een vruchtbare discussie mogelijk moet zijn, te meer nu in de bespreking van het te voeren beleid ook betrokken kunnen worden de ontwerp-Kernenergiewet en de nota inzake de opleiding, zodat naast technische en economische aspecten ook de opleidingsvraagstukken in de discussie kunnen worden betrokken.

De vele hoger aan het woord zijnde leden erkenden, dat de onderhavige materie zodanig snel in ontwikkeling is, dat het beeld van de situatie nu wel sterk gewijzigd is, vergeleken met dat van drie jaar geleden. Daarbij speelt ongetwijfeld mede het feit, dat de zeer hooggespannen verwachtingen van drie jaar geleden omtrent het tempo van de ontwikkeling te optimistisch zijn gebleken. Deze leden wilden echter waarschuwen tegen het vervallen in het andere uiterste, dat van een ver gaand pessimisme, zelfs van een niet meer geloven in de praktische mogelijkheden van de nucleaire toepassingen, dat men tegenwoordig in sommige kringen tegenkomt. Deze leden waren ervan overtuigd, dat de kernenergie-toepassingen in ons maatschappelijk leven een rol van betekenis zullen gaan vervullen, al zal het tempo van de ontwikkeling trager zijn dan aanvankelijk werd verwacht.

Taak van de centrale Overheid en de kernenergieraad

De vele leden, hierboven aan het woord, waren van oordeel, dat de Overheid zich van de belangrijke rol van de kernenergie-toepassingen en van de ontwikkeling op dit gebied bewust zal moeten zijn en zich daarop nu reeds actief zal moeten instellen. Zij vroegen in hoeverre de Regering het hierboven weergegeven beeld van de situatie als juist erkent. Zij waren van oordeel, dat zeker de eerste tijd de Overheid een actieve rol zal moeten spelen om deze ontwikkeling te bevorderen en in de juiste banen te leiden. Alleen op deze wijze zullen industrie en wetenschap succesvol hun plannen kunnen ontwikkelen en stimuleren. Deze leden waren van oordeel, dat dit tot nu toe niet of in zeer onvoldoende mate het geval is geweest. Zij waren van mening, dat hier slechts bijkomstig sprake kan zijn van een verschil in visie op de meest gewenste maatschappelijke ontwikkeling. In vrijwel alle landen, waarvan velen politiek parallel denken met de huidige Regering, heeft men immers deze ontwikkeling op een veel positiever en bewuster georganiseerde wijze aangevat. Deze leden verwezen opnieuw naar de grote landen als de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk en West-Duitsland, maar ook naar de kleinere landen als België, Noorwegen en Zweden. Deze leden constateerden, dat Nederland, toen het met de nucleaire toepassingen begon, vooral wetenschappelijk, maar ook op het gebied van de ontwikkeling een zekere voorsprong had op vergelijkbare landen. Het met energie aangepakte werk van de F.O.M. en de samenwerking met Noorwegen mogen daarbij genoemd worden.

Naar de mening van deze leden kan geconstateerd worden, dat deze voorsprong niet meer bestaat en zelfs dat er bepaald sprake is van een Nederlandse achterstand.

Naar het oordeel van deze leden is deze gang van zaken het gevolg van het feit, dat er in Nederland geen samen-

hangend nucleair beleid bestaat, dat met een maximum van efficiency en concentratie de bescheiden financiële en andere mogelijkheden op de nuttigste wijze benut, dat in een eenvoudige en duidelijke organisatorische opzet alle werkzaamheden coördineert en daardoor — ongeacht een meer of minder snelle ontwikkeling — de beste mogelijkheden voor een Nederlandse bijdrage aan deze ontwikkeling schept. Naar de mening van deze leden is dit samenhangend, vanuit een homogene visie gevoerd beleid niet aanwezig binnen de Regering zelf. De huidige constructie van de verdeling der elkaar dikwijls sterk beïnvloedende sectoren van industrie, wetenschap en opleiding, buitenlands beleid en veiligheid en gezondheidsbescherming over de autonome ministeriële departementen is niet bevredigend. Een samenhangend beleid is op deze wijze onmogelijk, de noodzaak van eindeloos durende onderlinge contacten en competentieconflicten werkt alleen maar vertragend. Sommige gebeurtenissen met betrekking tot de regeringsbehandeling van de kernenergienota tonen dit voldoende aan. Naar het oordeel van deze leden zal de instelling van een kernenergieraad aan deze onbevredigende situatie weinig of niets veranderen. Deze raad is in wezen weinig anders dan de bestaande interdepartementale commissie voor atoomenergie.

Deze leden waren van oordeel, dat de Regering steeds meer gesteld wordt voor twee vragen, welke opgelost zullen moeten worden en welke alleen onder haar leiding zullen kunnen worden opgelost. In de eerste plaats zal iedere Regering, welke en waar dan ook, een samenhangend nucleair beleid moeten opstellen en de daarvoor noodzakelijke organisatorische maatregelen moeten treffen. Daarbij is de vraag van de beschikbare mogelijkheden en middelen — voor een klein land uiteraard van bescheiden omvang — van secundair belang. Dit samenhangend beleid zal zowel binnen de Regering als in de samenwerking met industrie, wetenschap en gezondheidsorganisaties gerealiseerd moeten worden, uiteraard met erkenning van ieders eigen taak. Dat behoeft in genen dele een afkeurenswaardig dirigisme te zijn, maar is een eis, die men in iedere maatschappij, staande voor de onderhavige gecompliceerde, maar overal samenhangende problematiek, op den duur zou moeten stellen.

In dit samenhangende beleid zullen het Nederlandse nucleaire beleid in de onderscheiden internationale organisaties, de industriële ontwikkeling, de energieopwekking, de wetenschappelijke inspanning, de opleiding, de gezondheidsbescherming op elkaar afgestemd moeten worden. Dat behoeft aan de uiteindelijke verantwoordelijkheid van bepaalde Ministers of van particuliere organisaties niets af te doen, maar er is één instantie nodig, waar deze hele problematiek in onderling verband wordt doordacht en, voor zover het regeringsmaatregelen betreft, de beleidsvoorbereiding plaatsvindt, die uiteraard uiteindelijk door de Ministerraad zal moeten worden goedgekeurd. Daarvoor is een nucleair orgaan in de Regering nodig. Daarvoor zijn nog verschillende vormen mogelijk, maar daarover wilden deze leden nu niet spreken. Zij wilden geen afleidende discussie over de details over dit of dat orgaan, maar zij zouden wensen, dat de Regering zou erkennen, dat een dergelijk orgaan nodig is, aan de Regering de keuze overlatende. Zij meenden, dat de voorgestelde kernenergieraad niet zo'n orgaan is. Deze is in feite de bestendinging van de huidige onbevredigende situatie.

Deze leden sloten zich aan bij de conclusies, die vermeld waren in hoofdstuk VI van het rapport van de Dr. Wiardi Beckmanstichting, dat in 1958 onder de titel „De uitdaging van het Atoom” is gepubliceerd, en waarin met nadruk op deze centrale noodzaak van een samenhangend Nederlands atoombeleid en een adequaat coördinerend, stimulerend en waar nodig leidinggevend orgaan op regeringsniveau werd gewezen.

Een dergelijk samenhangend beleid op het gebied van de kernenergetische toepassingen zal echter de Regering op steeds dwingender wijze voor een andere vraag stellen, waar een positiever houding onvermijdelijk zal zijn, namelijk met betrekking tot het te voeren energiebeleid. Mede door de komst

van de uit kernenergie opgewekte elektriciteit, maar ook in verband met de blijvende steeds grotere moeilijkheden in de onderlinge verhoudingen tussen de bestaande energiebronnen zal ook op dit gebied van de coördinatie der oude en nieuwe energievormen de vraag naar een energiebeleid zich aan de Nederlandse Overheid steeds meer opdringen. Zowel op dit gebied als op het nucleaire gebied zal dan zo'n Nederlands beleid nog ingepast moeten worden in het op deze gebieden tot ontwikkeling te brengen Europese beleid.

Deze leden vroegen zich af of de Nederlandse Regering al deze dringende en beslissende vraagstukken niet te veel op hun beloop laat en hoe het komt, dat er zo weinig blijkt van de wil van de Regering om een zodanig eenvoudige en werkbare structuur te scheppen, dat de Regering en de betrokken particuliere instanties de vraagstukken, waarvoor zij gesteld worden, gemakkelijker kunnen overzien en oplossen dan nu het geval is.

In dit verband van een noodzakelijk duidelijker Nederlands energiebeleid constateerden deze leden, dat de situatie op dit gebied in ons land toch wel de indruk maakt verouderd te zijn. Met belangstelling informeerden zij naar de stand van zaken betreffende de toepassing van de Electriciteitswet 1937. In hoeverre wordt deze wet toegepast en in hoeverre is deze wet nog geschikt om toegepast te worden op de in de toekomst te verwachten elektriciteitsproductie uit atoomenergie?

De gang van zaken met de belangrijkste overheidsactiviteit op nucleair gebied, het Reactor Centrum Nederland, achtten deze leden niet bevredigend. Zij wilden daarbij vooropstellen, dat er zeker een aantal werkzaamheden door deze instelling zijn verricht, die waardering verdienen, en ook wilden zij de technische tegenslagen met de reactorbouw te Petten niet toeschrijven aan een ontoereikend beleid van dit orgaan. Maar toch konden deze leden zich niet onttrekken aan de indruk, dat dit instituut, dat in juli 1955 werd opgericht, niet de ontwikkeling heeft doorgemaakt en niet de resultaten heeft geleverd, die dergelijke centrale, in belangrijke mate mede door de Overheid in het leven geroepen instituten in andere vergelijkbare landen te zien geven. Zij verwezen daarbij naar Noorwegen, Zweden en België. Vrij algemeen bestaat de indruk, dat dit instituut niet van de grond wil komen. De bedoelingen met en de verrichtingen van dit instituut, die door de Regering bij de oprichting werden uitgesproken, zijn naar de mening van deze leden niet verwezenlijkt. Het is met name met betrekking tot dit onderdeel van het door de Regering gevoerde nucleaire beleid, dat deze leden zich met verbazing afvroegen, hoe de Regering ertoe gekomen is om in haar antwoord op de schriftelijke vragen van het lid der Kamer de heer Posthumus (zitting 1959—1960, nr. 20) en ook bij andere gelegenheden de indruk te wekken of te verklaren, dat het overheidsbeleid op nucleair gebied een bevredigend verloop heeft. Is de Regering bereid, zo vroegen zij, om te verklaren, dat dit beleid in alle opzichten aan de gestelde verwachtingen en te stellen eisen voldoet? En zo neen, wil de Regering dan zelf kenbaar maken waar naar haar mening zwakheden in dit beleid zijn duidelijk geworden en welke maatregelen zij harerzijds wenselijk acht om deze uit de weg te ruimen? Deze leden namen aan, dat de Regering deze zaak van voldoende belang acht om zonder reserves op de zwakke punten maatregelen te nemen. Zij konden niet aannemen, dat dit voldoende het geval zou zijn door de instelling van een slechts adviserende en departementaal coördinerende kernenergieeraad. Zij stelden de hiervóór gestelde vragen met te meer nadruk, omdat een deze Regering in Nederland zeker niet onwelwillend gezinde, maar toch vanuit een objectieve plaats beoordelende autoriteit als het lid van de Euratomcommissie de heer Sassen nog eens op het congres van de Europese Beweging te Eindhoven kenbaar heeft gemaakt, dat het Nederlandse atoombeleid niet bevredigend is te achten.

Wie, zo vroegen deze leden, is tot een vergelijking van het in de zes landen der Gemeenschap gevoerde nucleaire beleid meer bevoegd dan een functionaris als de heer Sassen?

Deze leden vroegen verder of de structuur van het Reactor Centrum Nederland op deze wijze eigenlijk wel werkbaar is. Het R.C.N. is een overkoepelend instituut, dat die toepassingen op het gebied van de kernenergie, die samenhangen met de research, de ontwikkeling, de bouw en het gebruik van reactoren, coördineert. Een ander belangrijk gebied van nucleaire toepassingen, namelijk dat van de toepassing van straling en isotopen, schijnt steeds duidelijker een werkgebied van T.N.O. te worden. Is hier een duidelijke samenhang van de wederzijdse werkzaamheden tot stand gebracht en is dit een wenselijke figuur?

Daarnaast mag de vraag worden gesteld of de structuur van het R.C.N. wel evenwichtig en hanteerbaar is. Dit lichaam coördineert en overkoepelt alle reactorwerkzaamheden, waaronder die van de K.E.M.A., maar het kan zich slechts moeizaam ontwikkelen. Het K.E.M.A.-reactorinstituut (inclusief de andere daar verrichte nucleaire werkzaamheden) ontwikkelt zich daarentegen op een opmerkelijk snelle wijze. Het R.C.N. wordt o.m. geremd door beperkte financiële mogelijkheden; de K.E.M.A. schijnt hiervan geen last te hebben. Deze leden vroegen zich af of hier geen onevenwichtige situatie is ontstaan. Zij zouden gaarne vernemen hoe de Regering deze structuur in het licht van de hier gestelde vragen ziet. Met alle waardering voor de werkzaamheden van de K.E.M.A. wilden deze leden wel opmerken, dat het naar hun mening ongewenst zou zijn, wanneer het zwaartepunt van de studie en de ontwikkeling voor de reactorbouw in handen van de elektriciteitsproducenten zou komen te liggen. Dit hoort in de gedachte opzet primair bij het R.C.N. en via dit lichaam behoort al het Nederlandse reactorwerk te lopen en daarin behoren alle werkzaamheden op de meest efficiënte wijze te worden gecoördineerd.

Met betrekking tot het gevoerde en te voeren overheidsbeleid wilden deze leden ook enige aandacht wijden aan de gang van zaken met betrekking tot de bouw van een eerste energiereactor in Nederland. Zij stelden daarbij voorop, dat de productie van elektriciteit uit kernenergie steeds eerst een tijd geld moet kosten voordat men — op welk ogenblik dan ook — in de situatie kan komen, dat met behulp van deze techniek op economisch verantwoorde wijze elektriciteit geproduceerd kan worden. Zij herhaalden ook nog eens, dat in de periode van 5 tot 10 jaar, die naar men zegt nog verlopen moet voordat deze energieopwekking competitief zal zijn met de klassieke centrales, de Overheid de eerstaangewezenen is om de lasten, die hiermee gepaard gaan, te dragen, al sluit dit bijdragen van anderen, die er op den duur de vruchten van zullen plukken, niet uit. Naar de mening van deze leden zal dus de Overheid bij de bouw van welk reactortype dan ook bij moeten springen. Zij betreurden, dat dit in het geval van de in het kader van het verdrag van Euratom met de Verenigde Staten te betrekken reactor onvoldoende gebeurd is. Zij deden dit te meer, omdat de door de Minister van Economische Zaken in de aanvullende nota gebezigde argumenten juist sterk in de richting van de noodzaak van de spoedige bouw van zo'n reactor wijzen.

Deze leden zouden het zeer verheugend vinden, indien de bouw van zo'n reactor geheel in Nederland zou kunnen geschieden. Toch constateerden zij, dat er met name op dit punt door deze Minister andere gedachten worden gevolgd dan in de kernenergienota door zijn voorganger. Deze laatste bepleitte in § 1 van hoofdstuk III (blz. 17, linkerkolom) een procedure, waardoor de bijdrage van de Nederlandse industrie geleidelijk zou worden vergroot, maar waarvan de eerste fase zou zijn een voor een belangrijk deel in het buitenland gebouwde reactor, waarvan (3de alinea) de bijdrage van de Nederlandse industrie uiteraard nog gering zou zijn. Deze leden vroegen nu of de capaciteiten van de Nederlandse reactorbouwindustrie in deze 3 jaar zo sterk ontwikkeld zijn geworden, dat deze eerste fase nu kan worden overgeslagen. Zij zouden zich daarover verheugen, maar realiseerden zich wel, dat, wanneer hier te hoog gegrepen zou worden, de tegenslagen des te erger en de vertraging in de ook door de Minister zo zeer gewenste spoedige bouw te ernstiger zullen zijn. Zij vroegen of de

Regering over deze belangrijke vragen nadere opheldering zou willen geven.

Ook wilden deze leden — onder conditie van het in de vorige paragraaf gestelde — instemmen met de stelling, dat in de eerste jaren de aandacht voor de toepassingen op het gebied van straling en isotopen — zowel voor onze wetenschappelijke instellingen als voor industriële toepassingen — geïntensiveerd zal moeten worden. Gezien de ontwikkeling elders, kan men op dit gebied een sterke opgang verwachten en het is een zeer belangrijke zaak voor de Nederlandse industrie, die de betrokken apparatuur kan maken, om een zodanige interesse bij de toepassende instellingen en industrieën te vinden, dat zij op dit gebied in belangrijke mate — in Nederland, in Europa en elders — een markt zal kunnen vinden.

Met betrekking tot de gang van zaken in Petten wilden deze leden ook nog enkele vragen stellen. Zij herhaalden nog eens hun teleurstelling over het feit, dat door de onbevredigende ontwikkeling van het R.C.N. dit instituut de kans gemist heeft om de rol te kunnen vervullen, die — op grotere schaal — door Harwell in Engeland, Argonne of Oak Ridge in de Verenigde Staten of Saclay in Frankrijk gespeeld wordt of — op vergelijkbare schaal — door Moll in België.

Vooraf het laatste centrum heeft uit de kring van opdrachtgevers ook in ons land vele werkzaamheden weggezogen, die, indien men tijdig gereed was geweest, door Petten verricht hadden kunnen worden.

Nu begint het instituut in Petten — mede door niet te voorziene technische tegenslagen, maar niet alleen daardoor — langzamerhand gereed te komen voor gebruik en nu schijnt een belangrijk deel ervan door Euratom te worden overgenomen. Deze leden verheugden zich over deze wending in de gebeurtenissen, want nu zal er misschien op het Europese vlak een mogelijkheid voor opdrachten zijn, die men op het nationale vlak gemist heeft. Bovendien worden de financiële lasten van het centrum nu in belangrijke mate mede door Euratom gedragen.

Maar wel blijft dan nog de vraag, wat er van het experimentele deel der werkzaamheden van het toch al zo in zijn werkzaamheden beperkte R.C.N. overblijft. Welke de omvang en de importantie van dit nationale centrum naast het zware en goed geëquipeerde Euratomcentrum precies zullen zijn, is nog steeds niet duidelijk, en deze leden informeerden met belangstelling naar de stand van zaken en de redenen van de vertraging in het definitieve afsluiten der overeenkomst. Zij stelden nog wel de vraag in welke mate het voor Nederlandse opdrachtgevers nog aantrekkelijk zal zijn om het nationale centrum voor hun opdrachten boven Euratom te verkiezen. Dat neemt niet weg, dat ook zij wilden aannemen, dat er in Nederland plaats is voor een stuk nationale research op het gebied van de kernenergetische toepassingen.

Met belangstelling hadden deze leden kennis genomen van de instelling van de zg. Commissie-Tromp. Zij vroegen met nadruk, dat deze commissie toch niet oorzaak zal zijn van nog verdere vertraging van reeds door het R.C.N. aangevatte onderzoekprogramma's.

Deze leden waren zich wel bewust, dat het gevaar bestaat, dat er een belangrijke discrepantie zal ontstaan tussen de salarissen der wetenschappelijke werkers van het nationale centrum en die van Euratom. Zij verwachtten, dat de Regering ervan uit zal gaan, dat in het Europese centrum Europese salarissen zullen worden verstrekt. Anders zullen in het Euratomcentrum waarschijnlijk geen niet-Nederlandse wetenschappelijke werkers — die bovendien bij hun verblijf hier verschillende extra-onkosten hebben — komen werken. Voor zover dit moeilijkheden zou geven met het aantrekken van werkers in het Nederlandse centrum, zal de Regering met bijzondere maatregelen deze moeilijkheid moeten verhelpen.

Met bijzondere belangstelling informeerden deze leden naar de coördinatie van het nationale met het internationale beleid, in het bijzonder naar de samenhang tussen het door de Regering gevoerde beleid en dat van de Euratomcommissie. Bestaat hier een afspraak over een taakverdeling, die concreter is dan de algemene en vage uitspraak van het Euratom-

verdrag, dat Euratom de nationale activiteiten zal aanvullen? Is deze laatste uitspraak overigens materieel nog houdbaar? Is de feitelijke ontwikkeling niet deze, dat Euratom een steeds belangrijker rol gaat spelen en de nationale activiteiten, met name van de kleinere landen, in feite een aanvullende functie gaan vervullen? Wijst de ontwikkeling o.m. met betrekking tot Petten niet uit, dat het voor een klein land veel vruchtbaarder kan zijn, wanneer het een belangrijk deel van zijn nationale activiteiten door Euratomcentra laat verrichten? Deze leden zouden op dit punt gaarne een concrete adstructie van deze verhouding tegemoet zien.

Met betrekking tot de aanvullende nota wilden deze leden nog opmerken, dat deze toch bedoeld is als een correctie van de oorspronkelijke nota inzake de kernenergie. Deze laatste was echter een duidelijk programmatisch stuk. Deze leden vroegen of hun indruk juist was, dat de Regering in de aanvullende nota elke poging tot een programmatische opzet heeft laten vallen.

Verschillende leden betuigden hun instemming met het uitgangspunt, in de aanhef van de oorspronkelijke nota ontwikkeld, nl. dat de taak van de Overheid zich ook in deze materie dient te beperken tot „het stimuleren, ondersteunen en coördineren van de activiteiten van de verschillende maatschappelijke groeperingen, alsmede waar nodig tot het stellen van regelen”. Met de ondertekenaar waren zij van mening, dat „geen reden aanwezig is om met betrekking tot de kernenergie en haar toepassingsmogelijkheden af te wijken van bovenomschreven gedragslijn”. Overwogen dient echter te worden of inderdaad de Overheid heeft voldaan aan haar even verderop in diezelfde nota gestelde desideratum: „Van de centrale Overheid zal een sterk stimulerende werking moeten uitgaan, terwijl zij anderzijds de voorwaarden dient te scheppen voor een zo ruim mogelijke ontplooiing van het particuliere initiatief.”

Alvorens op deze punten nader in te gaan, wilden deze leden het vraagstuk van de departementale taakverdeling nader in beschouwing nemen, hetwelk in nagenoeg alle voorafgaande stukken is besproken en waarvoor de Regering blijkens de memorie van antwoord (stuk 4727, nr. 4) de oplossing meent te hebben gevonden in het organisatorische schema, vervat in de inmiddels verschenen ontwerp-Kernenergiewet (stuk 5861). Deze leden meenden te moeten constateren, dat de facto weinig of niets wordt gewijzigd in de organisatorische opbouw en departementale taakverdeling. Dit wil dus zeggen, dat de versplintering van bevoegdheden, zoals die tot nu toe bestond, blijft bestaan.

Juist bij een oordeel van de taak van de centrale Overheid, zoals de Regering heeft en welke de leden, hier aan het woord, ten volle onderschreven en welke inhoudt, dat deze taak beperkt dient te zijn tot stimuleren, ondersteunen en coördineren, zal het nodig zijn, dat de overheidsactiviteit in haar organisatievorm niet te zeer gespreid is.

Voorkomen moet worden, dat bij de structuur van de kernenergieraad, zoals die in het ontwerp van de Kernenergiewet is geprojecteerd en die — zij het met enige verbeterende aanvullingen — in feitelijke positie niet veel zal afwijken van de „ambtelijke interdepartementale” commissie voor atoomenergie, in deze raad eindeloze interdepartementale strubbelingen onderwerp van discussie zullen worden. De wijze van samenstelling biedt daartoe alle mogelijkheden.

Verderop in hun beschouwingen zullen deze leden op de structuur van de raad nader terugkomen. Thans wilden zij echter reeds opmerken, dat het bij de memorie van antwoord gevoegde overzicht van de „Structuur en organisatie op het gebied van de kernenergie in andere landen” wel duidelijk de tendens weergeeft tot het centraliseren van de bestuursbevoegdheden t.a.v. de hier bestaande overheidstaak. De leden, hier aan het woord, wilden voorshands niettemin nog niet pleiten voor het instellen van een lichaam als „the United Kingdom Atomic Energy Authority” of soortgelijke lichamen, zoals die in andere landen voorkomen. Zij achtten een dergelijke ver gaande bevoegdheidsdelegatie voorlopig niet ade-

quaat aan de belangenverhoudingen, waar het hier in Nederland om gaat. Wel meenden zij, dat het noodzakelijk zal zijn, dat de Regering er aandacht aan zal besteden of en op welke wijze een dergelijke instelling in het Nederlandse staatsrecht zou kunnen worden ingepast, opdat, wanneer t.z.t. de behoefte aan een dergelijke instelling zou blijken, de staatsrechtelijke positie duidelijk zal zijn.

Ook deze leden wilden hun teleurstelling uiten over het feit, dat in het voorliggende wetsontwerp nog steeds wordt uitgegaan van een zoveelhoofdige leiding over een zo belangrijke overheidsactiviteit als de onderhavige. Ware het niet mogelijk geweest een keuze te bepalen op bij voorkeur één, doch ten hoogste drie bewindslieden, wiens of wier arbeidsveld mede omvat de centrale punten van de vraagstukken, verband houdende met atoomsplitsing, en aan wie ook de verantwoordelijkheid voor deze zaak wordt opgedragen? Zeer terecht zegt de memorie van toelichting op het ontwerp van wet (stuk 5861, nr. 3) in par. 3, eerste zin, dat in onze staatsrechtelijke structuur iedere Minister verantwoordelijk is voor het hem toebedeelde gebied van overheidszorg. De Regering heeft kennelijk gepoogd tussen deze grondslag van het staatsbestel en de noodzaak van het bij elkaar brengen van de verschillende activiteiten, noodzakelijk op het gebied van de kernenergie, met een compromis een oplossing te brengen. Dat zij hierin is geslaagd, meenden de leden, hier aan het woord, te moeten betwijfelen. Een enkel voorbeeld ter rechtvaardiging van hun twijfel wensten zij hier te laten volgen.

In artikel 15 van de ontwerp-Kernenergiewet wordt de bevoegdheid tot het verlenen van vergunningen, als in artikel 13 bedoeld — het verlenen van vergunningen en het verbinden van voorwaarden daaraan is beslissend voor het op het gebied der kernenergie te voeren beleid — toegekend aan vijf Ministers, min of meer ter keuze. Bovendien wordt in artikel 17, lid 3, nog een overigens geheel begrijpelijke taak opgedragen aan de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Deze Minister komt in de opsomming van artikel 15 niet voor. De taak van deze Minister wijkt af van die van de andere bedoelde bewindslieden, zodat het in de structuur van het wetsontwerp begrijpelijk is, dat hij afzonderlijk wordt vermeld. De veelheid van autoriteiten, „wie het aangaat”, maken de gehele opzet van het wetsontwerp, speciaal wat de bevoegdhedenverdeling betreft, weinig overzichtelijk.

De plaats, welke het Reactor Centrum Nederland inneemt in de aanvullende nota (stuk 4727, nr. 4), is van uiterst bescheiden aard. Toch legt de Minister in deze nota zeer sterk de nadruk op het sterk experimenteel karakter, dat de activiteit op het gebied van het kernenergiebeleid zal hebben. Is de indruk van deze leden juist, dat de nadruk van de komende experimenten en onderzoekingen meer zou liggen in de sector van een experimentele exploitatie door de daarbij geïnteresseerde bedrijven dan in het verleden het geval was? Welke wordt dan de verhouding tussen het Reactor Centrum Nederland, waaraan volgens de memorie van antwoord op de kernenergienota (stuk 4727, nr. 4) op blz. 4 „niet alleen een belangrijke, maar ook een centrale functie” wordt toegekend op het gebied van de praktische toepassing van kernenergie in ons land?

Hoewel de Minister in hoofdstuk I van de aanvullende nota (stuk 4727, nr. 5) zegt, dat „de organisatie en de uitvoering van het algemeen kernenergiebeleid buiten beschouwing zullen blijven”, kwam het de leden, hier aan het woord, toch voor, dat een aantal punten in het programma voor de bouw van kernenergiecentrales zozeer het algemeen kernenergiebeleid raken en zelfs in aanraking komen met het vraagstuk van het energiebeleid als geheel, dat het h.i. onmogelijk zal zijn hier verder op de aanvullende nota in te gaan, zonder ook deze vraagstukken te benaderen.

De nadere beschouwingen van de aanvullende nota leiden tot de conclusie, dat — wat in de memorie van antwoord nog werd aangenomen — de vraag of binnen afzienbare tijd de

door kernsplitsing opgewekte energie, speciaal ter beschikking komende in de vorm van elektriciteit, strikt economisch gezien in staat zal zijn te concurreren met de klassieke energiebronnen, op zijn minst genomen aan ernstige twijfel onderhevig is. Wel zeer sterk komt bij vergelijking tussen deze beide documenten (de memorie van antwoord en de aanvullende nota) het onzekere karakter van al deze prognostische calculaties tot uiting. Toch dient hier naar de mening van deze leden een enkele kanttekening te worden gemaakt.

Allereerst wordt in de aanvullende nota bij de kostenvergelijking mede in rekening gebracht de huidige positie op de kolenmarkt en wordt de huidige kolenprijs in de vergelijkende calculaties betrokken. Moet deze prijsontwikkeling als een gegeven op langere termijn worden gezien?, aldus vroegen deze leden zich af. De Minister drukt zich hieromtrent niet duidelijk uit, noch in positieve, noch in negatieve zin. Echter valt uit de stellingname in de memorie van antwoord op blz. 8, linkerkolom, waar wordt gezegd: „De eerste ondergetekende heeft geconstateerd, dat alle leden de structurele energiesituatie van West-Europa, en die van Nederland in het bijzonder, als ernstig beschouwen en dat zij kunnen instemmen met de conclusie, dat de toepassing van de kernsplitsing een verlichting van deze toestand zal moeten brengen. Hij meent te dezer plaatse hieraan te moeten toevoegen, dat conjuncturele verschijnselen, zoals die thans tot uitdrukking komen in een belangrijke toename van de steenkolenvoorraden bij de mijnen in West-Europa, het beeld van de structurele situatie, op lange termijn bezien en zoals weergegeven in zijn nota inzake de kernenergie, niet wijzigen. Het flexibele karakter van het kernenergiecentraleprogramma laat naar zijn mening voldoende ruimte om bij de verwezenlijking ervan met conjuncturele omstandigheden rekening te houden.”, af te leiden, dat de Minister de opvatting van zijn ambtsvoorganger overneemt.

Op blz. 2 van de aanvullende nota zegt de Minister: „De in de nota inzake de kernenergie gemaakte tentatieve prognose van de gebruikmaking bij de elektriciteitsvoorziening heeft daardoor (d.i. door de nieuwe vergelijkende calculaties, waarbij mede rekening wordt gehouden met de sterk gedaalde kolenprijzen) zijn waarde grotendeels verloren”. Indien nog wel waarde mag worden gehecht aan de prognose omtrent de energievoorziening in het algemeen, zoals die in de memorie van antwoord op blz. 8 o.a. wordt voorzien, dan rijst dus de vraag welke de verwachting moet zijn omtrent het prijsverloop van de klassieke energiebronnen, kolen en olie. Zal de verhouding tussen energiebehoefte en beschikbare energie, zoals die o.m. is aangegeven in de kernenergienota op blz. 6, op den duur niet leiden tot een krachtig prijsherstel van de klassieke energiegrondstoffen en zal daarmee het beeld, waarvan de Minister in de aanvullende nota uitgaat, niet worden gewijzigd? Wat hier ook van zij, met de Minister waren de leden, hier aan het woord, het eens, dat vóór alles moet worden overwogen of het opwekken van energie door atoomsplitsing economisch verantwoord is te achten. Vooral is dit van belang voor de vraag, welke rol het bedrijfsleven zal moeten en kunnen spelen in de ontwikkeling zoals de Minister die — niet op grond van economische overwegingen ad hoc, maar op grond van overwegingen op lang zicht — gewenst acht. In de memorie van antwoord beklemt de Ministers ambtsvoorganger meerdere malen, dat de ontwikkeling van kernenergiecentrales ongekende risico's medebrengt (vide o.m. blz. 10, rechterkolom, en blz. 14, rechterkolom). Gelet op de taak van de centrale Overheid, die in de kernenergienota is omschreven als stimulerend, coördinerend en steunend, rijst de vraag op welke wijze de Minister het gestelde doel, nl. de stichting van een eerste kernenergiecentrale, denkt te bereiken.

Voor het bedrijfsleven mag toch zeker gelden, dat — gelijk in de aanhef van hoofdstuk II van de aanvullende nota wordt gesteld — „de economische exploitatiemogelijkheid een onmisbare voorwaarde vormt voor de verwezenlijking van het programma”. Dit gold voor het ruime, nu blijkbaar te

ambitieuze gebleken programma van de kernenergienota, dit zal ook gelden voor het veel bescheidener programma van de aanvullende nota. Is de Minister voornemens om, het bedrijfsleven stimulerend, in de risico's van een onderneming, die voorshands wel geen economische exploitatiemogelijkheid zal bieden, tegemoet te komen?

In de aanvullende nota wordt uitvoerig aandacht geschonken aan de activiteit van verschillende takken in het bedrijfsleven, waar deze zich bezighouden met de onderzoeken op het gebied van de keuze van de eventuele geschikte reactor. De nota geeft een rijk geschakeerd beeld van de mogelijkheden, doch maakt aan de andere zijde wel zeer duidelijk hoe groot de risico's zijn, speciaal alreeds wat de keuze zelf betreft, terwijl de exploitatie waarschijnlijk vele tegenvallers zal kunnen bieden. De vraag, die hier rijst, is, of de Minister inzicht heeft in de vraag welk risico het bedrijfsleven zal willen en kunnen nemen, indien op gronden van economisch belang op lang zicht tot stichting van de eerste reactor zal worden overgegaan. In dit verband zal mogelijk essentieel zijn het advies, dat de commissie ad hoc, genoemd op blz. 5, linkerkolom, aan het einde van hoofdstuk III, zal uitbrengen. Is dit advies op korte termijn te verwachten? Is de Minister bereid de Kamer met de inhoud van dit advies in kennis te stellen?

In de aanvullende nota wordt vermeld (blz. 4, linkerkolom), dat „de S.E.P. haar studies thans gericht heeft op de bouw van een kernenergiecentrale van beperkt vermogen, waarbij zal worden uitgegaan van door de Verenigde Staten ter beschikking te stellen kennis en waarbij de Nederlandse industrie door rechtstreekse opdrachten zoveel mogelijk zal worden ingeschakeld”. Op zich zelf gezien moet het als een winstpunt worden beschouwd, wanneer de Nederlandse industrie kan worden ingeschakeld. Staat echter reeds vast, dat de V.S. bereid zijn aan een dergelijk project mede te werken? Kan de Minister nader aanduiden in hoeverre de Nederlandse industrie in staat is hier, in licentie werkende, een belangrijke taak te vervullen? Wie zal, gelet op de monopoliepositie, die de opdrachtgever zal hebben, de taken over de Nederlandse industrie verdelen? Is in dezen reeds overleg tussen de eventuele opdrachtgever en de Nederlandse industrie gaande? Past een dergelijke opzet in de plannen van Euratom?

Evenals de hierboven aan het woord zijnde leden waren ook vele andere leden van mening, dat niet duidelijk is welke taken aan bepaalde overheidsorganen zijn opgedragen. De memorie van toelichting op de ontwerp-Kernenergiewet stelt, dat het onderhavige voorstel mede beoogt de ontwikkeling van de kernenergie te bevorderen. Waar zijn echter, zo vroegen deze leden, de artikelen, die daarop betrekking hebben, in het wetsontwerp te vinden? De memorie van toelichting spreekt in dit verband van „de organisatorische regels, die een gecoördineerd stimuleren van deze activiteit door de Overheid mogelijk maken”.

De leden, hier aan het woord, verstonden deze passage zo, dat dit doel in dit wetsvoorstel bereikt zou moeten worden door de kernenergieeraad. Voor dit doel leek ook hun de kernenergieeraad niet geschikt. De memorie van toelichting is op dit punt duidelijker dan het wetsontwerp. De memorie van toelichting noemt de kernenergieeraad het „centrale ambtelijke adviserende en coördinerende orgaan”. Hierbij wensten deze leden twee opmerkingen te maken:

1. Zij konden zich voorstellen, dat voor de bevordering van de ontwikkeling van de kernenergie een adviserend orgaan gewenst is. Dit zou een breed samengestelde raad kunnen zijn, waarvan de leden door wetenschappelijke en/of praktische ervaring een adviserende bijdrage aan de Regering zouden kunnen leveren. Blijkbaar is de ontworpen Energieeraad hiervoor niet bedoeld. Hij kan hiervoor ook niet bedoeld zijn, omdat hij niet als onafhankelijk adviesorgaan kan optreden, gegeven de ambtelijke samenstelling.

2. De zwaar opgetuigde kernenergieeraad blijkt nodig te zijn om de coördinatie in het beleid van de betrokken departementen te waarborgen of te bewerkstelligen. In die zin is dus

de kernenergieeraad een gevolg van het versnipperde bestuur en beleid op het gebied van de kernenergie en de kernenergieeraad is eigenlijk het bestrijdingsmiddel van de nadelige gevolgen van deze versnippering.

Naarmate de betekenis van de kernenergie zal toenemen, zullen de nadelen van de versnippering groeien en het kwam de leden, hier aan het woord, wenselijk voor, dat op korte termijn het beleid gecentraliseerd gevoerd wordt. Men zal dan een doeltreffend, snelwerkend beleid kunnen voeren, dat ook door vermindering van dubbelures en door coördinatie van instanties meer economisch zal kunnen werken.

Alvorens een uiteindelijk oordeel over de ontwerp-Kernenergiewet uitgesproken kan worden, zouden de leden, hier aan het woord, de overtuiging willen hebben, dat de bestuurlijke inrichting van het kernenergiebeleid aan genoemde eisen voldoet.

Deze vele leden waren dan ook niet gelukkig met het voorstel tot instelling van de kernenergieeraad en de daarop gegeven toelichting. Zij merkten reeds op, dat het ambtelijke karakter van de raad hem niet verhindert, adviesorgaan van de Regering te zijn, doch daarmee zou hij zich niet onderscheiden van de vele interdepartementale commissies. Men kan toch moeilijk stellen, dat het lidmaatschap van de raad van de voorzitters der vaste commissie de raad tot een onafhankelijk adviesorgaan zou maken. Het organisme van vaste commissie en subcommissie kan hoogstens op dit punt verdoezelend werken.

De leden, hier aan het woord, zouden zich wel een kernenergieeraad kunnen voorstellen, doch deze raad zou dan vergeleken moeten kunnen worden b.v. met de Zuiderzeeraad. Indien daarnaast dan nog behoefte zou bestaan aan interdepartementale coördinatie, dan zou deze door een interdepartementale commissie verzorgd kunnen worden.

Met twee voorbeelden uit het wetsontwerp wensten deze leden hun bezwaren tegen de ontworpen wettelijke regeling aan te duiden:

In artikel 15, lid 2, wordt een aantal Ministers gemachtigd, een vergunning ex artikel 14 af te geven. Is dit nu werkelijk een regeling, die een doeltreffende bestuurlijke organisatie genoemd kan worden?

In artikel 18 wordt gesteld, dat „Onze Minister beslist . . . , de Kernenergieeraad gehoord”. Is dit niet een beetje een merkwaardige figuur, dat Ministers beslissen na een in meerderheid uit ambtenaren bestaande raad, die hun ondergeschikten zijn, gehoord te hebben?

Het is vanzelfsprekend dat de Minister zijn ambtenaren hoort. Dit hoeft niet in de wet te staan. Een ambtelijke commissie en ook een in meerderheid uit ambtenaren bestaande commissie kan geen advies geven, dat naar buiten een *fundament* kan zijn, dat naast en *boven* de motivering van de Minister komt te staan.

Ten slotte merkten deze leden in dit verband nog op, dat het hun opgevallen was, dat in het onderhavige wetsvoorstel in het algemeen en in het bijzonder waar het het punt van de kernenergie raakt geen enkele aandacht is geschonken aan de problematiek, welke ook voor de lagere bestuursorganen op dit terrein kan ontstaan. Zo is in de kernenergieeraad zelfs geen vertegenwoordiger van de Minister van Binnenlandse Zaken opgenomen.

Verschillende leden onderschreven de hierboven weergegeven beschouwingen omtrent de aard en werkwijze van de kernenergieeraad. Ook zij bepleitten het creëren van een lichaam, dat werkelijke beleidsadviezen zou kunnen uitbrengen en waarin ook vertegenwoordigers van het bedrijfsleven zitting zouden krijgen. Zij hadden er groot bezwaar tegen, dat in de door de Regering voorgestelde constructie van enige werkelijke invloed van het geïnteresseerde bedrijfsleven geen sprake is. Bij de hier aan het woord zijnde leden was de vraag opgekomen of naast de ambtelijke commissie geen plaats zou moeten zijn voor een orgaan, te constitueren in het kader van de Wet op de Bedrijfsorganisatie. Zij zouden dan ook gaarne vernemen of deze gedachte ooit in de kringen van het bedrijfsleven of van de Regering is overwogen.

De structuur van de Kernenergiewet

Vele leden wilden met betrekking tot deze wet hun eerder reeds geuite teleurstelling herhalen over het feit, dat de Regering met dit ontwerp niet verder is gegaan dan het geven van een vergunningswetgeving. De titel van dit ontwerp achtten deze leden dan ook te weids. Een „kernenergiewet” zou het geheel van de nucleaire activiteiten moeten omvatten en zou met name de structurele mogelijkheden voor een duidelijk samenhangend overheidsbeleid op dit gebied moeten geven. Dit ontwerp zou dan ook beter kunnen worden genoemd een regeling voor de vergunningverlening met betrekking tot nucleaire installaties.

Verschillende leden merkten op, dat de aanduiding van de wet volgens het voorgelegd ontwerp niet zal luiden „Atoomwet”, zoals de aanduiding nog luidde in de memorie van antwoord op de nota inzake de kernenergie — stuk 4727, nr. 4, blz. 3 —, maar Kernenergiewet. Zij vroegen zich af, of hierin meer moet worden gezien dan alleen een naamsverandering. In dit verband merkten zij op, dat inderdaad het vraagstuk van de energievoorziening een van de belangrijkste aangelegenheden is ten aanzien van het beleid in atoomzaken. Anderzijds wezen zij erop, dat, wat de strekking van het ontwerp zelf betreft, deze wet ook zal worden toegepast op andere vraagstukken dan die, welke alleen op de kernenergie betrekking hebben.

Sommige leden vroegen of in plaats van kernenergiewet en kernenergieraad niet beter gesproken kan worden van kernwet en kernraad. Het gaat immers niet alleen om de energie van de kern, maar ook om de andere eigenschappen, b.v. het vermogen om verschillende soorten stralen uit te zenden.

In de voorafgaande stukken wordt — aldus verschillende leden — deze wet herhaaldelijk aangeduid als een „vergunningwet”. De wet delegeert in feite de gehele realisatie van het beleid aan de vergunning gevende autoriteit. De leden, hier aan het woord, konden in het algemeen een systeem van wetgeving, waarbij de essentie van het beleid in feite wordt uitgevoerd op grond van niet publiek gemaakte richtlijnen door het stellen van voorwaarden, weinig waarderen.

Vele leden konden wel begrijpen, dat ten aanzien van deze nog in ontwikkeling verkerende materie een detaillering der uitvoerende maatregelen in de wet niet gemakkelijk en zelfs niet steeds wenselijk is. Dat neemt niet weg, dat de Regering met het verwijzen naar algemene maatregelen van bestuur en ministeriële beschikkingen wel zeer ver gaat. Op 47 plaatsen wordt verwezen naar een algemene maatregel van bestuur of een ministeriële beschikking. Daaronder niet alleen voor speciale gevallen, die de wet onmogelijk kan overzien (artikelen 37 en 39), maar ook wanneer het gaat om zuiver institutionele vragen (artikelen 3—8), om wettelijke definities (artikel 1, onder *b*, *c* en *f*), om de uitvoering van de wet in het algemeen (artikel 66) en om het opleggen van retributies (artikel 67).

Deze leden achtten het wenselijk, dat de Regering in de memorie van antwoord een nadere uiteenzetting geeft van de aan de uitvoeringsvoorschriften mogelijkerwijs te geven inhoud. Dit geldt voor de noodzaak van de delegatie in de voorgestelde vorm. Zo geeft het ontwerp op tal van plaatsen aan de Minister(s) de bevoegdheid tot het geven van „nadere” voorschriften ter aanvulling van de algemene maatregel van bestuur (artikelen 12⁴, 21³, 27³, 28³, 32⁴, 35⁴, 39⁵, 40⁴, 59⁵). Soms zijn dat dezelfde Ministers, die de voordracht voor de algemene maatregel van bestuur deden (59⁵), soms door één van hen (28³). Een verklaring voor het verschil ontbreekt. De „nadere” ministeriële voorschriften passen natuurlijk alleen in een wetsbepaling, die spreekt van een regeling „bij algemene maatregel van bestuur” en niet „bij of krachtens algemene maatregel van bestuur”. Bij die laatste redactie kan de algemene maatregel van bestuur immers zelf bepalen, in welke mate ministeriële voorschriften noodzakelijk zijn. In de artikelen 11 en 26 van het ontwerp is de „bij of krachtens algemene maatregel van bestuur”-vorm gekozen. Een verklaring wordt niet gegeven van dit onderscheid. Wil men soms in de algemene maatregel van bestuur nog andere instanties dan de Minister belasten met

het geven van uitvoeringsvoorschriften? In de derde plaats: De machtiging van artikel 66 is zeer ruim. Kan daarvan ook gebruik worden gemaakt tot regeling van onderwerpen, waarvoor de wet zelf alleen maar beslissingen in individuele gevallen voorziet (b.v. de sluiting van inrichtingen, afdeling 4 van hoofdstuk III, artikelen 25 e.v.)?

Dat de delegatie in deze wet wel heel ver gaat, blijkt ook uit het feit, dat door de aanvulling van het Wetboek van Strafrecht in artikel 76 (artikel 80^{quater} nieuw) de straffen van artikel 98 e.v. (schending van staatsgeheimen) gesteld worden op overtreding van bij algemene maatregel van bestuur te omschrijven delicten, zonder dat de rechter die algemene maatregel van bestuur kan toetsen aan de wet voor wat de materiële inhoud betreft. (Zie de memorie van toelichting blz. 21 bij artikel 60, slot.)

Deze leden vonden het niet gemakkelijk te beoordelen of de betrekkelijke onbekendheid met de onderhavige materie, het verband met internationale regelingen en de veelheid der betrokken belangen deze ver gaande delegatie nodig maakt. Maar wanneer zij lazen, hoe het ontwerp opereert op het institutionele terrein (de kernenergieraad), dan moet gezegd worden, dat daar op geen enkele manier duidelijk is gemaakt waarom de wet zo vaag moet zijn als ze daar is. En dit versterkte de twijfel dezer leden aan de noodzaak van de rest der delegaties. Want gegeven het grote gewicht van de kernenergieraad, zou de wet naar de mening van deze leden een aantal punten zelf moeten regelen:

a. het maximumaantal leden van de raad;

b. de vraag of de ministeriële vertegenwoordigers de meerderheid uitmaken, e.q. wat de verhouding is tussen dezen, de voorzitters van de vaste commissies — die buiten de wet om in aantal kunnen toenemen — en de andere op de voet van artikel 3, lid 3, te benoemen leden. Gegeven het gewicht van de zaak, zou naar het oordeel van deze leden de samenstelling van de raad en van de vaste commissies in de *Nederlandse Staatscourant* bekendgemaakt moeten worden.

Deze leden stelden voorts nog een vraag over het beroep (hoofdstuk VI, artikelen 43 e.v.): Waarom is géén beroep opengesteld tegen de weigering van een vergunning in artikel 34, lid 2, onder *b*, artikel 59, lid 2, onder *a*, en de weigering van ontheffing in artikel 68, lid 1? Waarom ontbreekt in artikel 48 of 43 een mogelijkheid tot beroep tegen de aan een vergunning verbonden voorschriften (artikel 19¹)?

Met betrekking tot dit onderdeel merkten deze leden ten slotte nog op, dat zij het op prijs zouden stellen, indien de Regering de toelichting op de artikelen 11 en 12 (memorie van toelichting blz. 15) zou willen verduidelijken. De hier gegeven motivering van een wel zeer ver gaande delegatie achtten deze leden onvoldoende overtuigend.

Verschillende leden wezen in dit verband nog op artikel 19, lid 1, sub *d*. Zij zouden gaarne van de Regering vernemen op welke wijze en aan welke normen zij zich voorstelt voorwaarden te stellen met betrekking tot het energiebeleid.

In de memorie van toelichting, blz. 17, wordt gesproken over de uitwerking van de mogelijkheid voorwaarden te stellen omtrent het stellen van zekerheid van de betaling van de vergoeding, aan derden toekomende voor schade of letsel. De leden, hier aan het woord, en vele andere leden vroegen zich af of het verantwoord is in deze zo belangrijke materie, die voor derden/buitenstaanders, maar ook voor alle binnen de bedrijven betrokkenen van zo eminent belang is, te wachten op het al of niet tot stand komen van een internationale regeling.

In de memorie van antwoord op de kernenergienota (stuk 4727, nr. 4, blz. 3) stelde de Regering reeds: „In dit ontwerp zijn enkele onderwerpen niet geregeld, t.w. de aansprakelijkheid en de verzekering. Hierbij wordt gewacht op de voorstellen, welke in internationaal verband zullen worden gedaan, ten einde uniformiteit in de wetgeving der verschillende landen te bereiken. Het laat zich aanzien, dat ten aanzien van de gebruikers van reactoren en daarmee qua risico's vergelijkbare installaties gekomen zal worden tot aansprakelijkheid zonder

schuld, waarbij anderzijds het bedrag der aansprakelijkheid zal worden gelimiteerd."

De zeer vele leden, hier aan het woord, zouden willen vragen hoever de voorbereiding van de voorstellen, „welke in internationaal verband zullen worden gedaan”, is gevorderd. Is erlang een internationale regeling te verwachten?

In hetzelfde kader der bevoegdheden van de administratie valt de vraag betreffende de bevoegdheden, die de wet zal verlenen aan bepaalde, bij de uitvoering van deze wet betrokken ambtenaren. De verschillende leden hier aan het woord, zouden nl. ten opzichte van de ambtelijke bevoegdheden, vervat in hoofdstuk VIII van het wetsontwerp, willen opmerken, dat in verschillende artikelen, o.m. in de artikelen 51 en 58, waar aan ambtenaren de bevoegdheid wordt verleend bepaalde onderzoekactiviteiten te ontwikkelen, een zinsnede voorkomt, luidende: „voor zover dit naar *hun* redelijk oordeel voor de vervulling van hun taak nodig is”. Zij zouden gaarne van de Regering vernemen, waarom zij meent, dat de toevoeging „naar hun redelijk oordeel” noodzakelijk zou zijn. Wordt hier niet een te grote beslissingsbevoegdheid aan deze ambtenaren gegeven en zou het weglaten van deze passage in feite de positie verzwakken? Bij de huidige redactie immers zal de verdachte, die het met de beslissing van de ambtenaar niet eens is, moeten bewijzen, dat de gevraagde medewerking niet „naar diens redelijk oordeel” noodzakelijk was. Bij weglating van deze passage zou hij slechts behoeven te bewijzen, dat hem onnodige medewerking gevraagd is.

Volksgezondheidsaspecten

Over de volksgezondheidsaspecten wilden vele leden, na hetgeen hierover in het voorlopig verslag der kernenergienota reeds is opgemerkt, niet veel zeggen. Zij voelden zich over deze materie heel wat meer gerustgesteld na de aanvaarding van de basismethoden van Euratom, die het minimum zullen zijn, dat ook in de nationale wetgevingen zal worden en wordt gerealiseerd. Zij zouden het op prijs stellen, wanneer de Regering te dezen een inventarisatie zou kunnen geven van de mate, waarin deze basismethoden in de Nederlandse wetgeving zijn verwerkt of worden verwerkt. Wel wilden deze leden hun waardering niet onthouden aan de prestaties, die met name op dit gebied, vooral met betrekking tot het wetenschappelijk en toegepast wetenschappelijk onderzoek, in Nederland zijn en worden geleverd. Zij verheugden zich erover, dat het werk van T.N.O. op dit gebied de financiële steun van Euratom heeft verkregen. Mag overigens hieruit geconcludeerd worden, dat ook dit deel der nucleaire research nu onder T.N.O. wordt geconcentreerd? Voorts wilden deze leden nog vragen of het onderhavige ontwerp-Kernenergiewet ingevolge artikel 33, lid 3, van het Euratomverdrag ter kennis gebracht is van de Euratom-commissie. Heeft deze commissie haar oordeel uitgesproken en, zo ja, hoe luidde dit?

Vele andere leden vroegen of ermede gerekend kan worden, dat de voorbereiding van de algemene maatregelen van bestuur zo tijdig zal plaatsvinden, dat spoedig na afkondiging van deze wet ook de veiligheidsmaatregelen effectief zullen worden.

Ook stelden zij de vraag of er eenheid bestaat in de metingsapparaten in de gemeenschap.

Met betrekking tot de volksgezondheidsaspecten van de voorgestelde wettelijke regeling zouden deze vele andere leden gaarne vernemen, welke instanties op medisch gebied en op het gebied van de volksgezondheid de Ministers bij de voorbereiding van het ontwerp van advies hebben gediend en voorts welke de strekking en inhoud van de bedoelde adviezen waren. In het bijzonder dachten zij aan adviezen van de Centrale Raad voor de Volksgezondheid en van de Koninklijke Nederlandse maatschappij tot bevordering der Geneeskunst. Kunnen de Ministers nadere gegevens verstrekken over samenstelling, taak en werkwijze van de in artikel 5, 1, sub b, van de ontwerp-Kernenergiewet genoemde gezondheidscommissie? Zijn waarborgen aanwezig voor een goed samenspel tussen de

instanties, die krachtens deze wet een taak zullen krijgen ten aanzien van het beschermen van volksgezondheidsbelangen, en die instanties, tot welker verantwoordelijkheid het beschermen van volksgezondheidsbelangen reeds behoort en, naar de hier aan het woord zijnde leden aannamen, ook op dit gebied zal blijven behoren?

Willen de Ministers mededelen, hoe zij zich de verhouding denken tussen de algemene, op de wet gebaseerde bevoegdheid van de artsen tot uitoefening van de geneeskunst in haar volle omvang en de voor artsen geldende opleidingseisen enerzijds en de krachtens deze wet eventueel op die bevoegdheid aan te brengen beperkingen, alsmede in te voeren specifieke opleidingseisen anderzijds?

De hier aan het woord zijnde leden zouden gaarne zo nauwkeurig mogelijk worden ingelicht omtrent de gevolgen, welke van de invoering van deze wet en met name van het daarin vervatte vergunningstelsel kunnen worden verwacht voor de werkzaamheden van artsen en hun medewerkers.

Sommige leden vroegen of er in deze wet geen voorzieningen behoren te worden getroffen, krachtens welke de Overheid op zich neemt een over het gehele land verspreid controlesysteem op te bouwen, dat regelmatig de lucht, het drinkwater en het water in kanalen en rivieren op radioactiviteit onderzoekt.

Ook meenden deze leden, dat geregeld behoort te worden, dat per etmaal niet meer dan een bepaalde hoeveelheid radioactiviteit in gasvormige toestand in de atmosfeer mag ontsnappen. Eveneens is een regeling noodzakelijk, dat per etmaal niet meer dan een gegeven hoeveelheid radioactiviteit in vloeistofvorm in afwateringssysteem geloosd mag worden en dat radioactieve vloeistoffen niet op het land gebracht mogen worden.

ARTIKELN

Artikel 3, leden 1 en 2. Kunnen de in lid 1 genoemde vertegenwoordigers niet tevens voorzitters van de vaste commissies zijn?

Artikel 4, lid 1, laatste zin. Is het doelmatig deze bepaling op te nemen? Is het niet beter deze functie te koppelen aan de betreffende commissie om een grotere keuzevrijheid te behouden?

Artikel 11, lid 1: Wat wordt verstaan onder „gegevens”?
lid 2: Wat wordt bedoeld met „de inrichting van het register”?

Artikel 14. In een kernreactor wordt kernenergie vrijgemaakt op vrij grote schaal. Bij vele proeven in laboratoria van het hoger onderwijs en de industrie wordt ook kernenergie vrijgemaakt, zij het op uiterst kleine schaal. Vallen deze ook onder de werking van artikel 14?

Is lid b niet overbodig, omdat een boot, aangedreven door kernenergie, toch een inrichting heeft, als bedoeld sub a?

Artikel 14 juncto artikel 77. Ingevolge artikel 14 is voor het hebben van een inrichting voor het vrijmaken van kernenergie of van een inrichting, waarin splijtstoffen aanwezig zijn, een vergunning vereist. Krachtens artikel 77 worden genoemde inrichtingen uitgezonderd van de bepalingen der Hinderwet. Hoewel ermede ingestemd wordt, dat voor genoemde inrichtingen een speciale vergunning verplicht wordt gesteld, waardoor immers met name de aspecten van kernenergie van deze inrichtingen kunnen worden gezien, kan niet worden ingezien, dat het verplicht stellen van zulk een vergunning noodzakelijk moet medebrengen, dat nu een vergunning krachtens de Hinderwet niet meer wordt vereist. Behalve de installaties, benodigd voor het opwekken van kernenergie, zullen deze inrichtingen toch ook andere voorzieningen bevatten, welke met de kernenergie geen verband houden (b.v. verwarmings- en verlichtingsinstallaties), doch wel degelijk gevaar, schade of hinder, als bedoeld in de Hinderwet, zullen kunnen veroorzaken.

Weliswaar wordt in artikel 17 van de ontwerp-Kernenergiewet de mogelijkheid geopend, dat belanghebbenden op grond van gevaar, schade of hinder bezwaren bij de Minister kunnen indienen, doch de beoordeling van deze bezwaren zal aan de

hand van de gevaren en belangen van de kernenergie geschied. De buiten de kernenergie liggende aspecten van gevaar, schade en hinder, als hierboven bedoeld, verschillen in wezen niet van andere inrichtingen, waarop de Hinderwet van toepassing is. Het lijkt noodzakelijk voor deze — dus buiten de kernenergie liggende — voorzieningen normaal een vergunning ingevolge de Hinderwet te eisen. Alleen daardoor zal de zekerheid van een bescherming van de in deze wet bedoelde belangen bestaan.

In verband hiermede wordt erop aangedrongen artikel 77 zodanig te wijzigen, dat de inrichtingen, als daarin genoemd, alleen voor zover het het kernenergie-aspect betreft, van de Hinderwet worden uitgezonderd.

Onverminderd het bovenstaande rijst de vraag hoe, indien artikel 77 ongewijzigd in de wet blijft gehandhaafd, de situatie zal zijn ten aanzien van de reeds vóór het in werking treden der wet verleende Hinderwetvergunningen. Blijven deze onverminderd bestaan naast de op grond der wet ook voor reeds bestaande inrichtingen vereiste vergunning? Hoe zal de verhouding tussen deze vergunningen zijn? Het lijkt noodzakelijk hiervoor een overgangsregeling te scheppen.

Artikel 15 juncto artikel 19. Aan welke voorwaarde, voor wat de veiligheid betreft, dient te worden voldaan? Een nadere specificatie van de voorschriften ex artikel 19 is zeer gewenst.

Artikel 17. Ingevolge lid 2 van dit artikel kunnen belanghebbenden tegen een aanvraag om een vergunning voor een inrichting, als bedoeld in artikel 14, sub a, bezwaren, ontleend aan vrees voor gevaar, schade of hinder, bij de betrokken Minister indienen. De memorie van toelichting zegt, dat vanzelfsprekend ook de gemeente en de provincie van bezwaren tegen de betrokken plannen kunnen doen blijken. Is het de bedoeling provincie en gemeente op één lijn te stellen met de belanghebbenden? In dat geval zullen de bezwaren van deze instanties zich ook moeten beperken tot schade, gevaar of hinder. Het is echter zeer wel denkbaar, dat uit ander oogpunt bij provincie of gemeente bezwaren rijzen. Het vestigen van een inrichting, als hier bedoeld, kan toch ingrijpende gevolgen hebben op velerlei gebied. Ook al in verband hiermede lijkt het gewenst gemeente en provincie niet op één lijn te stellen met belanghebbenden in de zin van artikel 17, lid 2. Gezien de plaatselijke en regionale omstandigheden, welke bij het vestigen van een inrichting voor kernenergie zijn betrokken, moet het noodzakelijk worden geacht in dit artikel een bepaling op te nemen, waarbij het horen van provincie en gemeente verplicht wordt gesteld alvorens een vergunning wordt verleend. Door het stellen van een verplichting tot horen in plaats van een mogelijkheid tot het indienen van bezwaren zullen provincies en gemeenten in ieder geval de waarborg hebben, dat het plaatselijk en regionaal belang bij de beslissing op een verzoek tot vergunning betrokken wordt. Overigens is een dergelijke verplichting ook voor de Minister van belang. De Minister zal immers door het feit, dat op deze wijze de betrokken gemeenten en provincies verplicht worden hun zienswijze te zijner kennis te brengen, verzekerd zijn van voorlichting uit het lokale en regionale vlak.

Artikel 18. In dit artikel en in verscheidene andere artikelen van het ontwerp wordt gesproken van „Ministers, wie het (mede) aangaat”. Volgens de memorie van toelichting vloeit de hier gebezigde terminologie voort uit het feit, dat, indien de wet concreter zou voorschrijven welke Ministers aan de verschillende beslissingen moeten medewerken, dit, gezien de vele bij deze materie betrokken aspecten, er onvermijdelijk toe zou leiden, dat bepaalde belangen buiten beschouwing zouden blijven. Hoewel voor deze overweging begrip bestaat, moet er toch op gewezen worden, dat door het veelvuldig gebruik van bedoelde terminologie bij de uitvoering der wet in vele gevallen de vraag zal rijzen welke Minister of Ministers ter zake competent is of zijn, hetgeen tot onzekerheid en verwarring kan leiden. Gewezen zij b.v. op het in artikel 50 bepaalde. Het bezigen van de term „wie het aangaat” kan hier

tot gevolg hebben, dat door verschillende Ministers ambtenaren worden aangesteld, zonder dat het publiek op de hoogte is, welke Minister ter zake competent is. Wel in het bijzonder in dit geval, waar het ambtenaren met ver gaande bevoegdheden betreft, moet duidelijk zijn welke Minister hier bevoegd is. Het verdient dan ook de voorkeur de onderhavige terminologie zoveel mogelijk te vermijden.

Artikel 19. In lid 1, sub a, wordt bepaald, dat aan het verlenen van een vergunning, als bedoeld in artikel 13 of 14, voorschriften kunnen worden verbonden met het oog op de bescherming van mensen, dieren, planten en goederen. In de toelichting op artikel 19 wordt opgemerkt, dat deze voorschriften o.m. betrekking kunnen hebben op de brandbeveiliging. Het ontwerp noch de memorie van toelichting bevat overigens bepalingen omtrent brandbestrijding of algemene maatregelen bij brand. Betekent dit, dat het ontwerp op dit gebied geen regelen wil geven? Dit zou inhouden, dat de gemeenten, zoals ook thans het geval is, vrij zijn in verband met branden, waarbij radioactieve stoffen zijn betrokken, bepalingen en maatregelen te nemen.

Voorts zij erop gewezen, dat verschillende gemeenten overeenkomstig hetgeen in de circulaire van de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken, Bezitsvorming en Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie van 23 december 1958, dir. O.O.V., afd. B.W., nr. U. 11231, inzake brandbestrijding radioactieve stoffen werd aanbevolen in hun Algemene Politieverordening bepalingen hebben opgenomen betreffende het weren van radioactieve besmetting. Deze betreffen het sluiten van ramen en deuren bij brand, waarbij gevaar voor radioactieve besmetting is te vrezen, en voorts de bepaling, dat de burgemeester ten aanzien van personen of goederen, waarvan het vermoeden bestaat, dat zij radioactief besmet zijn, de door hem nodig geachte maatregelen tot voorkomen van besmetting en tot ontmetting kan nemen.

Blijft de mogelijkheid tot het vaststellen van deze bepalingen onverminderd bestaan bij het tot stand komen der wet? Met name ten aanzien van personen en goederen kan de vraag rijzen hoe de verhouding is tot de in artikel 37, lid 2, van het ontwerp bedoelde maatregelen. Het lijkt in ieder geval voor de hand liggend, dat de gemeente in geval van brand, indien de Minister niet tot toepassing van artikel 37 overgaat, deze bevoegdheid houdt.

Intussen moet worden aangedrongen op een duidelijke uitspraak ter zake, in het bijzonder ook of het ontwerp maatregelen en voorzieningen inzake branden, waarbij radioactieve stoffen zijn betrokken, al dan niet bedoelt te omvatten.

Ten slotte zij in dit verband nog opgemerkt, dat het in artikel 37 van het ontwerp bepaalde ongetwijfeld niet afdoet aan de bevoegdheden, welke de burgemeester bezit ex de artikelen 119 en 220 der gemeentewet in geval van ernstige ongelukken met radioactieve stoffen. Zolang de Minister niet tot toepassing van artikel 37 overgaat, zal de burgemeester in afwachting daarvan op grond van genoemde bepalingen moeten optreden.

Artikel 20. De vraag is gerezen ter zake van artikel 20 welke de gronden kunnen zijn, waarop een vergunning ingetrokken kan worden. Het is toch in de eerste plaats redelijk, dat de intrekking tegenover belanghebbenden gemotiveerd wordt. Voorts is het voor een behandeling van een beroepactie ex hoofdstuk VI toch ook nodig, dat de gronden bekend zijn.

Mede wordt opgemerkt, dat de redactie van artikel 20 de indruk wekt, dat het bij deze vergunningen en intrekkingen om eenvoudige zaken gaat. Dit behoeft — en zal vaak niet — het geval te zijn. De memorie van toelichting zegt, dat het om gewichtige redenen zal moeten gaan alvorens men tot intrekking overgaat. Dit ware dan ook in het wetsartikel te verankeren.

Kan intrekking geschieden om andere redenen dan wegens niet-nakoming van de voorschriften van artikel 19, lid 1?

Artikel 23. Wie is de bevoegde, bedoeld in dit artikel? De bevoegdheid, bedoeld in artikel 22, is kennelijk een

publiekrechtelijke, d.w.z. een al dan niet bestaande bevoegdheid op grond van deze wet. De bevoegde in artikel 23 zal waarschijnlijk hij zijn, die op civielrechtelijke gronden bevoegd is — waarbij de publiekrechtelijke bevoegdheid mede wordt aangenomen te bestaan — de splijststoffen onder zich te hebben. Ook de toelichting op deze bepaling wijst in deze richting. De vraag is dan gewettigd, waarom in het tweede lid van dit artikel de procesgang van het Wetboek van Strafvordering wordt voorgeschreven.

Artikel 24. In verband met het gestelde bij het vorige artikel werd de vraag gesteld of de vervaltermijn, in dit artikel gesteld, niet zeer kort is. Dit wil immers zeggen, dat de rechthebbende in de omstandigheden, vervat in deze afdeling, gehouden is aan een termijn van één jaar om zijn rechten tegenover de Staat geldend te maken. Gaarne zouden zij vernemen wat de motivering is van deze korte termijn. Welke betekenis heeft deze bepaling in vergelijking met het bepaalde in artikel 23, lid 1?

Artikel 26. Sommige splijststoffen kunnen ook radioactief zijn of gemaakt zijn, al gaat het soms om een paar milligram. Worden deze in beide registers ingeschreven? Wat geschiedt dan met de vergunningen ex artikel 15 en 29? Het is ook mogelijk, dat deze splijststoffen tijdelijk radioactief zijn. Indien de radioactiviteit is verdwenen, volgt dan de schrapping uit de registers?

Artikel 35. In dit artikel worden uitsluitend voor bepaalde groepen personen maatregelen mogelijk gemaakt tot bescherming tegen stralingsgevaar. Men vroeg zich af of de toenemende ongerustheid ten aanzien van de gevolgen van bestralingen en de onzekerheid in wetenschappelijke kringen over het geoorloofd maximum van bestraling het langzamerhand niet dringend noodzakelijk maken, dat overheidsmaatregelen getroffen worden. Men dacht hierbij b.v. aan de invoering van de z.g. stralenkaart, welke huns inziens een zekere bescherming zou kunnen geven tegen blootstelling aan een te ruime dosis ioniserende stralen. Daar een betrouwbare meettheorie van stralen een noodzakelijke voorwaarde is om tot invoering van een stralenkaart over te kunnen gaan, zou men gaarne vernemen of het thans mogelijk is een dosimeter aan röntgentoestellen aan te brengen. Men was van mening, dat het steeds toenemende gebruik van röntgenonderzoekingen voor medische doeleinden het dringend noodzakelijk maakt te trachten de hoeveelheid ioniserende stralen, waaraan iedere Nederlander wordt blootgesteld, zoveel mogelijk te beperken.

In dit verband vroeg men zich af of het onafhankelijk van elkaar werkzaam zijn van verschillende lichamen bij de tuberculoseprophylaxe er niet toe leidt, dat volstrekt onnodige dubblures van röntgenonderzoek plaatsvinden. Het komt voor, dat sollicitanten voor een inrichting van onderwijs, wanneer zij in verschillende gemeenten solliciteren, zich meermalen kort na elkaar aan een röntgenologisch onderzoek van de ademhalingsorganen moeten onderwerpen.

Is inmiddels de toegezegde wijziging van het Besluit bescherming leerkrachten tegen besmettingsgevaar (K.B. 24 juni 1954, *Stb.* 267) reeds een feit geworden, zodat althans onder zekere voorwaarden vrijstelling van het röntgenologisch onderzoek mogelijk wordt ter verkrijging van de z.g. onderwijsverklaring? Kan het nog wel verantwoord geacht worden, dat artikel 2 van de algemene maatregel van bestuur (K.B. 24 juni 1954, *Stb.* 267), gegrond op artikel 3, 6de lid, van de wet van 9 juli 1953, *Stb.* 349 (Wet Bescherming leerlingen tegen besmettingsgevaar), röntgenologisch onderzoek verplicht stelt, daar dit betekent, dat elke leerkracht gedurende zijn openbare loopbaan zich een groot aantal malen aan een röntgenologisch onderzoek moet onderwerpen, met andere woorden aan een niet onbelangrijke dosis ionerende stralen wordt blootgesteld?

In het orgaan van de Nederlandse Bond van leerkrachten bij het Nijverheidsonderwijs, „Het Nijverheidsonderwijs”, dd. 7 mei 1960, staat een artikel over deze verplichte doorlichting voor leerkrachten naar aanleiding van hetgeen hierover aan de orde is gekomen op de laatstgehouden openbare algemene

vergadering van deze bond te Rotterdam. Men zou gaarne vernemen of de Regering de handhaving van de verplichtstelling van het tweejaarlijks röntgenologisch onderzoek van leerkrachten in studie heeft genomen, e.q. reeds haar standpunt heeft bepaald.

Artikel 50. Op het ogenblik zijn met de uitvoering van het radioactieve-stoffenbesluit mede belast de ambtenaren van de keuringsdiensten voor waren. Het lijkt van belang deze ambtenaren, die reeds ter zake kundig zijn, zoveel mogelijk in te schakelen bij de controle op naleving van de wet. Dit geldt zeker, indien op den duur mocht worden overgegaan tot het incorporeren in de Kernenergiewet van het radioactieve-stoffenbesluit. Het inschakelen van deze ambtenaren bij de uitvoering van en controle op de wet is bovendien mede voor de hand liggend, aangezien het hier ter plaatse bekende deskundigen betreft.

Artikel 62. Krachtens artikel 62 worden persoonlijk vergunningen verleend. Uit de toelichting op dit artikel blijkt, dat de vergunninghouder ook een rechtspersoon kan zijn. In elk geval zal de waarborg voor de aan te gane verplichtingen moeten worden gezocht in de personen, die het bestuur van deze rechtspersonen vormen. De vraag is gerezen of hier nu een bruikbare figuur ontstaat. Kan lid 1 van artikel 62 niet tot misverstanden leiden? Ware het bij voorbeeld niet beter, dat artikel 62, lid 1, zou luiden: „Een krachtens deze wet verleende vergunning wordt ten name van een natuurlijke of rechtspersoon gesteld.”? Vervolgens was niet duidelijk in hoeverre wijziging in het bestuur van een rechtspersoon, zowel door overlijden als door uittreden, aanleiding geeft tot wijzigingen in de positie van de verleende vergunning.

Is het de bedoeling van de wetgever, hier ook een zekere persoonlijke aansprakelijkheid van bestuurders van een rechtspersoon te creëren?

Artikel 67. Kan de Regering mededelen of in andere wetten een dergelijke bepaling ooit is opgenomen?

Opleiding, research en ontwikkeling

Met betrekking tot de opleiding van wetenschappelijk gevormde nucleaire deskundigen sprak men vrij algemeen zijn waardering uit voor de Nota inzake de opleiding op het gebied van de atoomenergie (5300, VI, 16) en het door de commissie-Kramers opgestelde rapport. Dit nam niet weg, dat men over een aantal onderdelen nog gaarne nadere informatie zou verkrijgen.

Op het gebied van de internationale samenwerking is, zo merkten verschillende leden op, reeds geruime tijd een project voor oprichting van een Europese universiteit aan de orde. Hoe men nu ook denken moge over de vraag of deze universiteit een instelling van onderwijs op universitair niveau is, als bedoeld in artikel 9 van het Euratomverdrag — de leden, hier aan het woord, waren van mening, dat dit, gezien de context niet het geval is —, zeker zal toch wel zijn geweest, dat de opstellers van het Euratomverdrag een instelling op universitair niveau voor ogen zal hebben gestaan, waar de opleiding van academisch gevormde deskundigen op het gebied van de wetenschappen, verband houdende met kernsplijting, kan worden verzekerd. Het aantal werkelijk deskundigen is naar rato van de behoefte gering. Installaties voor studiedoeleinden zijn kostbaar. Zo ergens, dan is hier aanleiding de beschikbare krachten en installaties op Europees niveau bijeen te brengen. De leden, hier aan het woord, zouden gaarne vernemen welke mogelijkheden de Regering te dezen ziet.

In de aanvullende nota wordt het onderzoek in de naaste toekomst van veel meer belang geacht dan de exploitatiemogelijkheden. In Nederland bestaan thans het Reactorcentrum „Nederland”, het Reactorinstituut te Delft, het Instituut Kernfysisch onderzoek, het onderzoek in verband van de F.O.M., het onderzoek bij de K.E.M.A., het T.N.O.-onderzoek, onderzoekingen aan verschillende universiteiten en het Instituut voor Toepassing in de Landbouw te Wageningen. Sommige leden

vroegen wat nu eigenlijk de doelstellingen van al deze onderzoeksorganen zijn, in welke verhouding zij tot elkaar staan en welke samenwerkingsverbanden er zijn.

Kan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen mededelen of gedacht wordt in de richting van concentratie van de studie van de kernfysica en aanverwante studierichtingen?

In de nota (stuk 5300, nr. 16) vermeldt de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen op blz. 5: „Bij enkele instellingen is reeds een begin gemaakt met de verbetering van de faciliteiten voor onderzoeken op het gebied van de radio- en stralingschemie. De overige voorstellen voor dit gebied van wetenschap zullen voor 1965 worden ingediend. Kostbare voorzieningen zullen, naar verwacht wordt, voor dit onderdeel van de opleiding niet nodig zijn. De tot nu toe door de instellingen voor de noodzakelijke uitbreiding van de wetenschappelijke staven ingediende begrotingsvoorstellen blijven binnen de grenzen van de raming, opgenomen in tabel V van het rapport.”

Wijst dit niet in de tegengestelde richting dan die van concentratie?

Van verschillende zijden bepleitte men de concentratie van de zeer dure apparatuur tot één of twee centra. Dit te meer, omdat toch een relatief klein aantal studenten deze gespecialiseerde opleiding zal volgen.

Met de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen waren verschillende leden van mening, dat bij het tekort aan fysici, dat wordt verwacht, het niet juist ware te stimuleren, dat één gebied, nl. dat der kernfysica, extra-toevoer zou krijgen. Moet hieruit niet worden geconcludeerd, dat de studie in deze onderdelen van de natuurwetenschappen zoveel mogelijk dient te worden geconcentreerd?

De Minister meent, dat tijdens de academische opleiding de deskundigheid op de betreffende gebieden gedurende de laatste jaren (de commissie-Kramers sprak over *het* laatste jaar) kan worden opgedaan. Kan de Minister mededelen of in andere landen reeds ervaringen met een dergelijke opzet van de specialisatie zijn verkregen?

Sommige leden waren van oordeel, dat ook het onderzoek naar de thermofusie sterk gestimuleerd dient te worden. Wanneer dit onderzoek resultaten zal hebben, zal een economische omwenteling hiervan het gevolg zijn.

Kan de Minister nadere mededelingen doen inzake de plannen voor een centrum voor onderzoek van thermonucleaire reacties (§ 8, blz. 6, 3de alinea, rechterkolom)?

Geven de resultaten van het onderzoek van de commissie-Dalmulder nog aanleiding de prognose inzake behoefte en aanbod van afgestudeerden te herzien? Welke invloed zal de te verwachten toenemende bouw van reactoren voor de energievoorziening op de prognose van de commissie-Kramers hebben?

Kan de Minister mededelen of en, zo ja, welke voorzieningen, als bedoeld in § 3, reeds zijn getroffen, welke plannen er zijn en in welk tempo hij deze denkt uit te voeren? Zijn de kostenramingen nog in overeenstemming met de thans geldende prijzen?

Geeft het onderzoek van de Commissie Werkprogramma nog aanleiding tot opmerkingen (blz. 4, 5de alinea, linkerkolom)?

Heeft het I.K.O. reeds een voorstel (als bedoeld in de laatste volle alinea van blz. 4, linkerkolom) ingediend?

Kan de Minister nadere mededelingen doen inzake de researchreactor in Petten (blz. 4, 1ste alinea, rechterkolom), die in Wageningen en die voor medische en biologische onderzoeken (blz. 5, 1ste alinea, linkerkolom)?

Worden de cursussen, genoemd in § 6, reeds gehouden? Heeft het overleg (2de alinea, § 6) reeds plaatsgevonden en wat was het resultaat?

Heeft het werk van de commissie, genoemd in § 7, reeds tot conclusies geleid?

Aldus vastgesteld 10 oktober 1960.

POSTHUMUS
RUYGERS
NEDERHORST
JANSSEN
VAN THIEL
BLAISSE
HAZENBOSCH
VAN DIJK
LAMBERTS
SCHUIJT
MELLEMA.